

ที่ TCC.นย.๑๔๕๙/๒๕๖๘

๑ กันยายน ๒๕๖๘

เรื่อง ข้อเสนอแนะนโยบายและมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคต่อประเด็น เรื่อง ความปลอดภัยด้านร่างกายและจิตใจในสถานศึกษา (School Violence and Wellbeing)

เรียน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ข้อเสนอแนะนโยบายและมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคต่อประเด็น เรื่อง ความปลอดภัยด้านร่างกายและจิตใจในสถานศึกษา (School Violence and Wellbeing) จำนวน ๔ แผ่น

ด้วยสภาองค์กรของผู้บริโภค (สภาผู้บริโภค) เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ และพระราชบัญญัติการจัดตั้งสภาองค์กรของผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๖๒ ทั้งนี้ มาตรา ๑๔ แห่งพระราชบัญญัติข้างต้นบัญญัติให้สภาผู้บริโภคเป็นผู้แทนผู้บริโภคและมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคในทุกด้าน รวมทั้งมีอำนาจดำเนินการในการเสนอแนะนโยบายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคต่อคณะรัฐมนตรีหรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง

สภาผู้บริโภคตระหนักถึงความสำคัญของการสร้าง “พื้นที่ปลอดภัย” ให้กับนักเรียนในโรงเรียน ซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญต่อการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะในประเด็น “ความปลอดภัยด้านร่างกายและจิตใจ” ที่ยังคงมีรายงานเหตุการณ์ความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการกลั่นแกล้ง (Bullying) การทำร้ายกันระหว่างนักเรียน ตลอดจนกรณีที่ถูกบุคลากรในโรงเรียนใช้ความรุนแรงกับนักเรียนเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สะท้อนประสบการณ์และข้อเสนอจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง สภาผู้บริโภคได้ดำเนินการ จัดทำแบบสำรวจความคิดเห็นจากครู นักเรียน และผู้ปกครอง รวมถึงการจัดเวทีเสวนาและเวิร์กช็อปในหัวข้อ “Safe Zone: เปลี่ยนโรงเรียนให้เป็นพื้นที่ปลอดภัยขึ้น” ซึ่งเปิดพื้นที่ให้ทุกภาคส่วนร่วมกันแลกเปลี่ยน วิเคราะห์ปัญหา และเสนอแนะแนวทางแก้ไขในเชิงระบบ

จากกระบวนการดังกล่าว สภาผู้บริโภคได้จัดทำข้อเสนอแนะนโยบายและมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคต่อประเด็นความปลอดภัยด้านร่างกายและจิตใจในสถานศึกษา (School Violence and Wellbeing) เพื่อเสนอให้กระทรวงศึกษาธิการใช้เป็นแนวทางประกอบการกำหนดนโยบายระดับชาติ ตลอดจนการพัฒนากลไกเชิงปฏิบัติในสถานศึกษาทั่วประเทศ

สภาผู้บริโภคจึงขอยื่นข้อเสนอดังกล่าวมายังท่านรัฐมนตรี เพื่อโปรดพิจารณาให้ความเห็นชอบในหลักการ และสนับสนุนการนำข้อเสนอไปสู่การดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม ผ่านหน่วยงานหรือกลไกที่เกี่ยวข้องของกระทรวงศึกษาธิการ อันจะนำไปสู่การพัฒนาระบบการศึกษาที่คำนึงถึงความปลอดภัย สุขภาวะ และสิทธิของนักเรียนอย่างแท้จริง

จึงเรียนมาเพื่อยื่นข้อเสนอ และขอความกรุณาท่านรัฐมนตรีโปรดพิจารณาดำเนินการต่อไปด้วย
จักขอบคุนยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(นางสาวสารี อ๋องสมหวัง)

เลขาธิการสำนักงานสภาองค์กรของผู้บริโภค

ฝ่ายนโยบายและนวัตกรรม

นางสาวจิรัชชยา คำมี โทร. ๐๘ ๑๐๓๙ ๙๙๓๓

ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ Jiratchaya.K@tcc.or.th

สำเนาเรียน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

ข้อเสนอนโยบายและมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคต่อประเด็น

เรื่อง ความปลอดภัยด้านร่างกายและจิตใจในสถานศึกษา (School Violence and Wellbeing)

หลักการและเหตุผล

สถานการณ์ความรุนแรงในโรงเรียนยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัย สิทธิและคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชน จากการสำรวจเกี่ยวกับความรุนแรงในโรงเรียน ซึ่งเปิดรับคำตอบในช่วง วันที่ ๘-๒๒ เมษายน ๒๕๖๘ โดยมีผู้ตอบทั้งหมด ๗๔๘ คน มีจำนวน ๓๓๗ คนที่เคยมีประสบการณ์เผชิญกับความรุนแรงในโรงเรียนหรือเคยเห็นคนใกล้ชิด เช่น เพื่อนนักเรียนประสบกับเหตุการณ์ดังกล่าว ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาความรุนแรงไม่ได้เป็นเพียงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว แต่เป็นประเด็นที่ส่งผลกระทบในวงกว้างในสถานศึกษา

แบบสำรวจได้จัดประเภทของความรุนแรงออกเป็น ๔ ประเภท ได้แก่

๑. **การรังแกทางร่างกาย** โดยพฤติกรรมที่พบมากที่สุดคือ “การตี” คิดเป็น ๒๔.๙% รองลงมาคือ “การต่อย” ที่ ๒๑% และ “การเตะ” ที่ ๑๕% นอกจากนี้ยังพบรูปแบบอื่น ๆ เช่น การดึงผม การกระชากผม การถูกลม้ น้ำลาย และการถูกขังไว้ในห้องล็อกเกอร์หรือห้องเรียน
๒. **การรังแกทางวาจา** พฤติกรรมที่พบบ่อยที่สุดคือการใช้คำพูดทำให้รู้สึกอับอายหรือเจ็บปวดใจ คิดเป็น ๒๙.๖% ตามด้วยการนินทาหรือใช้คำพูดเสียดสี ๒๕% การล้อเลียนรูปร่าง ๑๗.๙% การกลั่นแกล้งหรือขู่ร้ายหรือการตั้งฉายา ๑๕.๓% และการปล่อยข่าวลือ ๑๒.๒%
๓. **การรังแกทางสังคม** พฤติกรรมหลักที่พบคือการล้อเลียนหรือลดเกียรติต่อหน้าคนหมู่มาก และการพูดลับหลังหรือถูกนินทา ซึ่งพบในอัตราเท่ากันคือ ๓๒.๗% อันดับรองลงมาคือการกีดกันจากกลุ่มเพื่อนไม่ให้เข้าร่วมกิจกรรม เช่น การไม่รับเข้ากลุ่มหรือถูกแบน คิดเป็น ๒๐.๗% และการถูกข่มขู่จนรู้สึกไม่ปลอดภัยในสังคม พบได้ ๑๔%
๔. **การรังแกในโลกไซเบอร์** โดยพฤติกรรมที่พบบ่อยที่สุดคือการถูกโพสต์ข้อความด่าทอหรือดูถูก คิดเป็น ๓๐.๑% ตามด้วยการปล่อยข่าวลือ ๑๔.๗% การถูกกีดกันจากสังคมออนไลน์ ๑๔.๑% และการถูกติดตามด้วยเจตนาร้าย ๑๓.๔% นอกจากนี้ยังมีการคุกคามทางเพศออนไลน์ การแบล็กเมล์ และการตัดต่อภาพให้เสียหาย ซึ่งแม้จะมีเปอร์เซ็นต์ต่ำกว่า แต่ก็ยังนับว่าเป็นพฤติกรรมรุนแรงที่พบได้จริง

แม้ว่านักเรียนส่วนใหญ่จะเลือกแจ้งครูหรือผู้บริหารเมื่อเผชิญปัญหา แต่ข้อมูลจากการสำรวจยังชี้ให้เห็นประเด็นสำคัญว่า นักเรียนจำนวนไม่น้อยยังคงไม่กล้าที่จะแจ้งปัญหาแม้แต่กับครอบครัว หรือเลือกที่จะเก็บปัญหาไว้กับตัวเอง เนื่องจากความกังวลว่าอาจสร้างความไม่สบายใจให้ครอบครัว หรือรู้สึกว่าการแจ้งครูอาจไม่ได้รับการช่วยเหลือที่ตรงจุด ซึ่งเป็นสัญญาณว่าโรงเรียนยังไม่ใช้พื้นที่ปลอดภัยที่แท้จริงสำหรับนักเรียนทุกคน และระบบการช่วยเหลือที่มีอยู่ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของนักเรียนได้อย่างเต็มที่

นอกจากนี้ สภาผู้บริโภคยังมีการจัดเวิร์กชอปในหัวข้อ Safe Zone : เปลี่ยนโรงเรียนให้เป็นพื้นที่ปลอดภัย ในวันที่วันอาทิตย์ที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๘ เวลา ๐๘.๓๐-๑๓.๐๐ น. ณ ห้อง Auditorium A และ B ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ Thailand Creative & Design Center (TCDC) โดยมีครู นักเรียน และผู้ปกครอง จำนวน ๗๐ คน เข้าร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ปัญหา และร่วมกันหาแนวทางในการสร้างโรงเรียนให้เป็นพื้นที่ที่ปลอดภัยสำหรับทุกคน

ข้อมูลจากรายงานผลการสำรวจและจากการจัดเวิร์กชอปตอกย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในโรงเรียน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่ทุกฝ่ายต้องให้ความร่วมมือ ไม่ว่าจะเป็นครู นักเรียน ผู้ปกครอง รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้โรงเรียนกลายเป็น “Safe Zone” หรือพื้นที่ปลอดภัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเองของนักเรียน ประกอบกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child - CRC)^๑ ที่ได้ให้คำนิยามของ “เด็ก” ว่าเป็นบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี โดยมี ๔ ข้อที่กล่าวถึงสิทธิเด็ก คือ ๑. สิทธิที่จะมีชีวิตรอด (Right to Survival) ๒. สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง (Right to Protection)^๒ ๓. สิทธิในการพัฒนา (Right to Development)^๓ และ ๔. สิทธิในการมีส่วนร่วม (Right to Participation)^๔

ด้วยเหตุนี้สภาองค์กรของผู้บริโภค (สภาผู้บริโภค) ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๔๖ โดยพระราชบัญญัติการจัดตั้งสภาองค์กรของผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๖๒ มีฐานะตามกฎหมายเป็นผู้แทนผู้บริโภค มีอำนาจดำเนินการเพื่อการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการเสนอแนะนโยบายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคต่อคณะรัฐมนตรีหรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจึงเล็งเห็นความจำเป็นในการจัดทำข้อเสนอแนะนโยบายและมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคต่อประเด็นเรื่อง ความปลอดภัยด้านร่างกายและจิตใจในสถานศึกษา (School Violence and Wellbeing) เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ และนำไปสู่การพัฒนาโรงเรียนให้เป็นพื้นที่ที่นักเรียนสามารถเรียนรู้และเติบโตได้อย่างปลอดภัย มีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดี รวมถึงการสร้างความรู้ถึงปัญหาและผลกระทบของความไม่ปลอดภัยในโรงเรียน เพื่อส่งเสริมให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการสร้างวัฒนธรรมโรงเรียนที่เคารพในสิทธิและความเท่าเทียมของนักเรียนทุกคน

^๑ ข้อตกลงระหว่างประเทศที่กำหนดมาตรฐานสากลเกี่ยวกับการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิของเด็กทั่วโลก ซึ่งประเทศไทยได้ให้การรับรองและลงนามภาคยานุวัติเมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยอนุสัญญานี้มีข้อกำหนดทั้งหมด ๕๔ ข้อ

^๒ เว้นแต่กฎหมายของแต่ละประเทศจะกำหนดอายุไว้ต่างกัน

^๓ นักเรียนควรได้รับการคุ้มครองจากความรุนแรง การละเมิด การแสวงหาประโยชน์ และการเลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบ ทั้งในโรงเรียน ครอบครัว และสังคม

^๔ นักเรียนควรได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ การพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมอย่างเต็มศักยภาพ รวมถึงโอกาสในการเข้าถึงสื่อสร้างสรรค์ กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ และบริการด้านสุขภาพ

^๕ นักเรียนควรมีโอกาสแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่มีผลกระทบต่อชีวิตตนเอง เช่น การจัดการเรียนการสอน หรือกฎระเบียบของโรงเรียน และความคิดเห็นของพวกเขาควรได้รับการรับฟังและพิจารณาอย่างเหมาะสมตามวัยวุฒิและวุฒิภาวะ

ข้อเสนอแนะนโยบายและมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคต่อประเด็น เรื่อง ความปลอดภัยด้านร่างกายและจิตใจในสถานศึกษา (School Violence and Wellbeing)

สภาองค์กรของผู้บริโภคได้ตระหนักถึงสถานการณ์ความรุนแรงในสถานศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิความปลอดภัยของนักเรียน ด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม โดยสภาผู้บริโภคเห็นว่านักเรียนควรได้รับการคุ้มครองตามหลักสิทธิมนุษยชนและตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ด้วยเหตุนี้สภาองค์กรของผู้บริโภคจึงได้จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายต่อกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อส่งเสริมความปลอดภัยและคุณภาพชีวิตของนักเรียนในสถานศึกษา รายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. **ขอให้กระทรวงศึกษาธิการพัฒนาระบบดูแลสุขภาพจิตในสถานศึกษา** โดยจัดสรรทรัพยากรและระบบบริการด้านสุขภาพจิตเพื่อรองรับการดูแลผู้เรียนและบุคลากรทางการศึกษาที่เพียงพอ และส่งเสริมบทบาทของครูในการดูแลจิตใจนักเรียนผ่านการอบรมเชิงจิตวิทยาและการรับฟังเชิงลึก (deep listening) รวมถึงการจัดตั้งระบบติดตามดูแลนักเรียนที่เผชิญความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง และส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาทักษะการปรับตัวและภูมิคุ้มกันทางใจ เพื่อให้นักเรียนสามารถเผชิญและรับมือกับปัญหาได้อย่างเหมาะสม ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และโรงเรียน
๒. **ขอให้กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมให้มีแนวปฏิบัติและมาตรการเพื่อให้โรงเรียนเป็นพื้นที่ปลอดภัย** โดยกำหนดมาตรฐานกลางในการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ห้องน้ำให้มีความมิดชิดและปลอดภัย ป้องกันการล่วงละเมิดและการคุกคามทางเพศ ควบคู่ไปกับการควบคุมการใช้บุหรี่ไฟฟ้า อายุมข และสิ่งเสพติดอื่น ๆ ในสถานศึกษาอย่างเข้มงวด พร้อมทั้งกำหนดมาตรการดูแลความปลอดภัยจากบุคคลภายนอกที่ไม่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา พร้อมทั้งส่งเสริมให้จัดตั้งพื้นที่ปลอดภัยให้โรงเรียนเป็นพื้นที่ปลอดภัยและเปิดช่องทางรับฟังปัญหาที่ไม่ระบุตัวตนผ่านกล่องรับแจ้งเหตุ โดยมีระบบจัดการที่โปร่งใสและมึนักเรียนมีส่วนร่วมในการติดตามผล เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้
๓. **ขอให้กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมการเรียนรู้และการรับมือกับปัญหาไซเบอร์บูลลี่ในสถานศึกษา** จัดให้มีการเรียนรู้เกี่ยวกับ “ไซเบอร์บูลลี่” และ “สิทธิในโลกออนไลน์” ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา พร้อมอบรมครูและบุคลากรให้เข้าใจปัญหาและมีทักษะในการดูแลนักเรียน สนับสนุนการจัดกิจกรรมรณรงค์ร่วมกับหน่วยงานภายนอกเพื่อสร้างค่านิยมการใช้สื่อออนไลน์อย่างรับผิดชอบ รวมถึงพัฒนาระบบแจ้งเตือนและร้องเรียนพฤติกรรมความรุนแรงทางไซเบอร์ที่เข้าถึงง่ายและปลอดภัย และส่งเสริมการดูแลกันเองในหมู่นักเรียน (Peer support) เพื่อสร้างพื้นที่ออนไลน์ที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้ของเยาวชน

๔. **ขอให้กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมระบบคุ้มครองสิทธิเด็กและสร้างสภาพแวดล้อมทางการศึกษาอย่างปลอดภัย** โดยจัดให้มีช่องทางร้องเรียนที่ปลอดภัย น่าเชื่อถือ ที่ชัดเจน พร้อมเปิดโอกาสให้นักเรียนและสถานักเรียนมีบทบาทในการเฝ้าระวังและสื่อสาร ส่งเสริมการพัฒนาครูให้เข้าใจสิทธิเด็ก และจัดการเรียนรู้ที่ปลอดภัยทางใจอย่างต่อเนื่อง สนับสนุนการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดทำข้อตกลงร่วมในโรงเรียน รวมถึงกำหนดบทบาทของครูสภาให้กำกับดูแลนโยบายการคุ้มครองสิทธิเด็ก และจรรยาบรรณวิชาชีพครูอย่างจริงจังและให้มีผลในทางปฏิบัติ
๕. **ขอให้กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมบทบาทของครอบครัวในการสนับสนุนสุขภาพจิตของนักเรียน** โดยจัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้ปกครองเกี่ยวกับภาวะซึมเศร้าและปัญหาสุขภาพจิตในเด็กและวัยรุ่น เพื่อให้สามารถเป็นพื้นที่ปลอดภัยและเข้าใจบุตรหลานได้อย่างเหมาะสม ควบคู่กับการผลักดันระบบส่งต่อและการบำบัดที่เข้าถึงง่ายโดยไม่เลือกปฏิบัติ พร้อมทั้งสนับสนุนกิจกรรมสร้างสัมพันธ์ในโรงเรียน เช่น เวิร์กช็อประหว่างผู้ปกครองและนักเรียนหรือการให้คำปรึกษาแบบครอบครัว เพื่อให้ครอบครัวเป็นพลังในการเยียวยาและป้องกันปัญหาทางจิตใจของเยาวชน
๖. **ขอให้กระทรวงศึกษาธิการพัฒนาระบบการเรียนรู้และการดูแลนักเรียนในประเด็นเพศศึกษาและการคุกคามทางเพศ** โดยจัดอบรมครู บุคลากร และนักเรียนเรื่องเพศศึกษาที่ครอบคลุมสิทธิในร่างกาย ความหลากหลายทางเพศ และการยุติการตั้งครรภ์ไม่พร้อม พร้อมสร้างกลไกในโรงเรียนให้ครูและเจ้าหน้าที่สามารถประสานงานและให้ความช่วยเหลือได้อย่างรวดเร็วเมื่อเกิดเหตุการณ์ โดยลดขั้นตอนที่ซับซ้อน และอบรมด้านจิตวิทยาการสื่อสารกับผู้เสียหาย ทั้งนี้ควรจัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาและบำบัดทางจิตใจในโรงเรียน พร้อมระบบติดตามผลระยะยาว เพื่อส่งเสริมการเยียวยาอย่างครบถ้วนทั้งร่างกายและจิตใจ